

WERKEN MET WOORDEN

Doelstellingen

Thema : Woordenschat onder de loep

Woordenschat : Woordenschat uit verschillende contexten: natuur, waarderingsadjectieven, ...

Functies : Uitbreiding woordenschat
Woordvelden opbouwen
Betekenisnuances

Vaardigheden : Definities formuleren
Synoniemen en antoniemen zoeken
Vaste collocaties

Grammatica : Afleidingen en samenstellingen
Prefixen en suffixen

LES 1: WAT IS EEN WOORD? DEFINITIES EN VOORBEELDZINNEN

Oefening 1:

A. KIJK NAAR VAN DALES DEFINITIE VAN EEN DEFINITIE. VIND JE DIT EEN GOEDE OMSCHRIJVING?

Een definitie is een samenvattende omschrijving van de kenmerken van een begrip zodat het niet met een ander verward kan worden.

B. HOE DEFINIEER JIJ EEN WOORD? KAN JE TIPS GEVEN OM EEN GOEDE, EENVOUDIGE DEFINITIE OP TE STELLEN?

C. KIJK NAAR DE VOLGENDE DEFINITIES, OOK UIT VAN DALE. WAT LEREN ZIJ JOU OVER DE STRUCTUUR VAN EEN DEFINITIE?

- Een fiets is een tweewielig voertuig dat door het trappen op pedalen wordt voortbewogen.
- Een hamer is een werktuig dat bestaat uit een zwaar, langwerpig stuk hout of ijzer aan een steel, dat gebruikt wordt om te kloppen of te smeden.
- Betalen is het verschuldigde (geld) overhandigen.
- Staken is tijdelijk het werk neerleggen als protest
- Opgewekt is vrolijk gestemd.
- Duur is hoog in prijs.

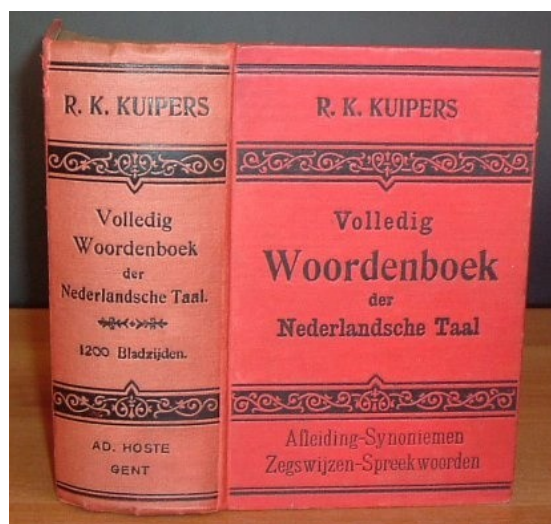

Oefening 2:

DE BESTE TEST OM NA TE GAAN OF EEN DEFINITIE DE LADING VAN EEN WOORD VOLLEDIG DEKT IS DE OMGEKEERDE OEFENING TE MAKEN. BEKIJK DE VOLGENDE DEFINITIES EN PROBEER IN GROEP TE ACHTERHALEN WELKE WOORDEN ZE OMSCHRIJVEN.

1	een anekdote die een verrassend en komisch slot heeft	
2	van de vloer houdend vervoeren	
3	jurist die bevoegd is om authentieke documenten op te maken, te bewaren en uit te geven	
4	alleen bij nauwkeurig toezien of voor fijn gevoel waar te nemen of te begrijpen	
5	een lijst waarin gegevens geordend zijn	

Oefening 3:

NU IS HET AAN JULLIE! JE KRIJGT EEN KAARTJE VAN JE LESGEVER MET 5 WOORDEN. SCHRIJF IN GROEP 5 DEFINITIES EN GEEF DEZE NADIEN DOOR AAN EEN ANDERE GROEP. KUNNEN ZIJ DE WOORDEN RADEN AAN DE HAND VAN JULLIE DEFINITIES?

Oefening 4:

A. EEN ANDERE MANIER OM EEN WOORD TE VERKLAREN IS EEN VOORBEELDZIN GEVEN. DEZE ZINNEN MOETEN HET WOORD 'FEDERATIE' VERKLAREN. WELKE IS DE BESTE EN WAAROM?

- Gisteren vroeg iemand me of België een federatie is.
- België is een dubbele federatie die drie gewesten en drie gemeenschappen verenigt.
- Mijn zus is nog veel te klein om te weten wat een federatie is.

B. BEKIJK DEZE VOORBEELDZINNEN EN PROBEER HET JUISTE WOORD IN TE VULLEN.

- De professor deed al vijf jaar lang _____ naar geneesmiddelen tegen reuma.
- Dankzij vaccinaties kan je heel wat ziektes _____ als je op reis gaat.
- Je moet zonder _____ met mensen kunnen omgaan, anders beslis je op voorhand al of je hen interessant vindt of niet.
- Mijn broer kreeg zeven bakken bier van een vriend en heeft ze allemaal voor zichzelf gehouden, wat is hij toch _____!
- Bij een sollicitatie is het uiterst belangrijk om een goede eerste _____ te maken.

C. JE KRIJGT OPNIEUW VIJF WOORDEN VAN JE LESGEVER. SCHRIJF 5 GOEDE VOORBEELDZINNEN WAARIN JE HET OORSPRONKELIJKE WOORD WEGLAAT EN LAAT EEN ANDERE GROEP OPNIEUW RADEN.

Oefening 5:

- A. LEES DE TEKST VAN DEZE BRIEF TER BEDANKING VOOR EEN VERJAARDAGSCADEAU. WELK CADEAU WORDT OMSCHREVEN?

Beste Lies,

Dankjewel om dit jaar weer aan mijn verjaardag te denken! Je bent een bloem van een vrouw en daarom zal ik er vanaf vandaag elke week enkele in huis halen om mijn keukentafel mee op te fleuren. Mijn huis zal een stralende oase van natuurlijke rust worden, maar dat is niet de enige boodschap die ik bij mijn nieuwe levensjaar meeneem. Ik moet ook beseffen dat ik bij het ouder worden ook fragieler kan worden, en daaraan zal jouw geschenk mij ongetwijfeld eveneens herinneren!

Vanuit de kern van mijn hart dank ik jou voor al dit moois,

Tom

- B. JE KRIJGT VAN JE LESGEVER EEN KAARTJE MET EEN GESCHENK OP. SCHRIJF EEN BEDANKBRIEF WAARIN JE NAAR HET VOORWERP VERWIJST ZONDER HET TE NOEMEN.

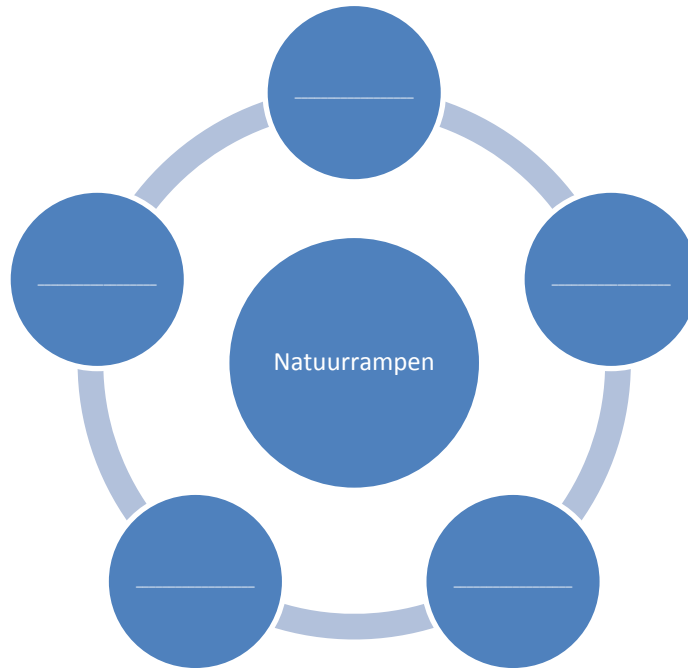
- C. GEEF JE BRIEF AAN JE MEDESTUDENTEN. KUNNEN ZIJ RADEN WAT JIJ GEKREGEN HEBT?

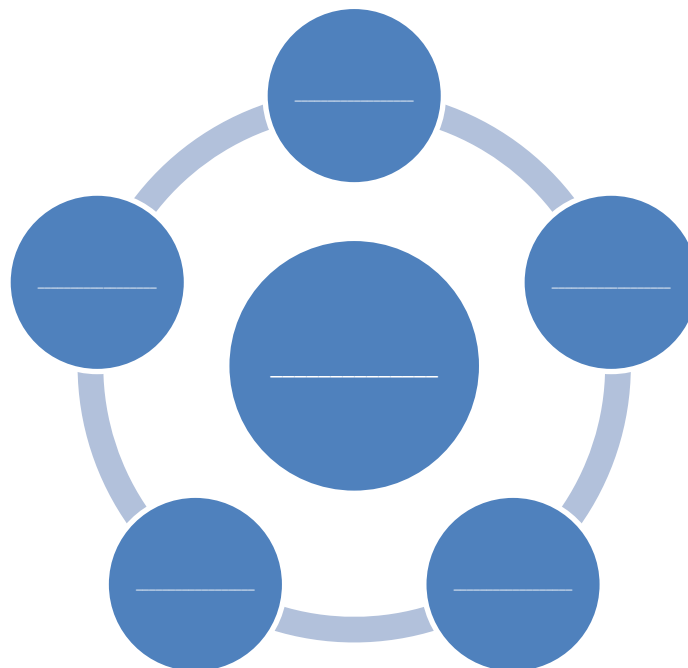
LES 2: BOUW JE EIGEN WOORDENSCHAT

Oefening 1:

- A. WOORDENSCHAT BOUW JE UIT DOOR VERBANDEN TE ZOEKEN. EEN GOEDE MANIER OM DIT TE DOEN IS VIA WOORDVELDEN. WE BEKIJKEN HET WOORDVELD 'NATUURRAMPEN'. VUL ENKELE VOORBEELDEN IN:

- B. KIES ÉÉN VAN DE NATUURRAMPEN EN VUL DEZE IN HET MIDDEN VAN HET TWEDE DIAGRAM IN. SCHRIJF VERWANTE WOORDEN IN DE OMSTAANDE CIRKELS.

- C. VERGELIJK JOUW WOORDVELD MET DAT VAN EEN COLLEGA DIE DEZELFDE RAMP KOOS. WELKE WOORDEN VOEGDEN JULLIE TOE? WAT IS HUN RELATIE MET HET CENTRALE WOORD?

Oefening 2:

- A. HIERONDER VIND JE EEN ONGESTRUCTUREERD WOORDVELD. HOE ZOU JIJ DIT STRUCTUREREN?
GROEPEER DE WOORDEN IN VERSCHILLENDE CATEGORIEËN.

verreking
 verloskamer revalidatie
 navelstreng baxter blindedarmontsteking
 kijkoperatie bevalling onderzoek
 voorschrift epiduraal verstuiking hechtingen
 persen bot stethoscoop pees
 geneesmiddel breuk vaccinatie
 huisarts verband griep weeën diagnose
 keizersnede pijnstiller scalpel bloeddruk
 vroedvrouw nierstenen kinesist gips
 gynaecoloog stuitligging zalf krukken koorts
 verpleegster verdoving
 symptoom zwangerschap
 operatiekwartier wachtzaal

- B. VERGELIJK IN GROEPJES VAN 4 DE NIEUWE SCHEMA'S. HEBBEN JULLIE OP EENZELFDE MANIER ORDE
GEBRACHT IN DE CHAOS? VIND JE DE WOORDEN DIE JE NIET KENT TERUG IN ANDERE SCHEMA'S EN ZO JA,
KAN JE OP DIE MANIER HUN BETEKENIS ACHTERHALEN?

Oefening 3:

TEGENSTELLING EN GELIJKENIS ZIJN POPULAIRE LINKS BIJ HET UITBOUWEN VAN EEN WOORDENSCHAT. ZOEK VOOR DEZE WOORDEN EEN SYNONIEM EN EEN ANTONIEM. VERGELIJK NADIEN JOUW ANTWOORDEN MET DIE VAN JE BUREN EN BREID DE LIJST VAN SYNONIEMEN EN ANTONIEMEN ZO VERDER UIT.

		Synoniem	Antoniem
1	dronken		
2	uitgeven		
3	exact		
4	artificieel		
5	lopen		
6	werkelijkheidsgetrouw		
7	eerlijk		
8	gigantisch		
9	overdrijving		
10	verzwijgen		

Oefening 4:

DANKZIJ WOORDVELDEN, SYNONIEMEN EN ANTONIEMEN KOM JE TOT EEN GOED OVERZICHT. DE FIJNERE NUANCES MOET JE ECHTER ZELF NOG ACHTERHALEN EN DIE MAKEN DE EXACTE BEHEERSING VAAK MOEILIJK. AL DEZE WOORDEN KOMEN UIT HET SEMANTISCH VELD ROND 'SPREKEN'. WE BEKIJKEN ZE PER KOPPEL. WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN DE WOORDEN? IN WELKE SITUATIE ZOU JE WAT DOEN?

fluisteren	VERSUS	mompelen
stamelen	VERSUS	stotteren
uitleggen	VERSUS	toelichten
uithoren	VERSUS	navragen
verzekeren	VERSUS	zweren

LES 3: VREEMDE & RARE WOORDEN

Oefening 1:

- A. IN HET NEDERLANDS GEBRUIKEN WE HEEL WAT VREEMDE WOORDEN. KAN VOOR DE VOLGENDE NEDERLANDSTALIGE BEGRIPPEN HET VAAK GEBRUIKTE LEENWOORD GEVEN? JE KRIJGT DE BRONTAAL ALS TIP.

gelijkstand	_____	(Latijn)
ruw geschat	_____	(Latijn)
terugkoppeling	_____	(Engels)
klimaatregeling	_____	(Engels)
ziekenwagen	_____	(Frans)
stemming	_____	(Frans)

- B. JIJ EN JE BUUR KRIJGEN ELK EEN KAARTJE MET VIJF WOORDEN. DIEGENE DIE EEN KAARTJE MET LEENWOORDEN KRIJGT, ZOEKT EEN SYNONIEM DAT EIGEN AAN HET NEDERLANDS IS. DE ANDERE ZOEKT HET FREQUENT GEBRUIKTE LEENWOORD. VERGELIJK ACHTERAF. KOMEN JULLIE TOT DEZELFDE RESULTATEN?

- C. NIET IEDEREEN IS GELUKKIG MET DEZE LEENWOORDEN. ZO BESTAAT ER ZELFS EEN HEUSE BOND TEGEN LEENWOORDEN (BTL). WE HAALDEN DEZE VOORSTELLEN UIT HUN WOORDENBOEK. KAN JE DE OORSPRONKELIJKE TERM ACHTERHALEN?

anderminnend	_____	kruiswoordbord	_____
dagwijzer	_____	waardeschatting	_____
pepervrucht	_____	landeigen	_____
grootleerhuis	_____	zangspel	_____
netbrief	_____	spraakpost	_____

- D. WE DRAAIEN DE ROLLEN OM: JULLIE GAAN ALS HARDVOCHTIGE PURISTEN NIEUWE, 100% NEDERLANDSTALIGE VERSIES MAKEN VAN DEZE LEENWOORDEN:

hamburger	_____	bureau	_____
internet	_____	pauze	_____
radio	_____	airbag	_____
komkommer	_____	barbecue	_____
restaurant	_____	documentaire	_____

Oefening 2:

A. NIET ALLEEN LEENWOORDEN ZIJN EEN BRON VAN DISCUSSIE, VELEN ZWEREN OOK BIJ DE VERZACHTENDE WERKING VAN TAAL, WAT LEIDT TOT HEEL WAT EUFEMISMEN. WAT WILLEN DEZE ZEGGEN?

- Onze burens hadden gisterenavond ongewenst bezoek.
- De supermarkt zal een prijsaanpassing doorvoeren.
- Ze werkt als interieurhygiëniste in een bankkantoor.
- Na dat ongelukje besloten ze te trouwen.
- Mijn tienerbroertje is gisteren betrapt op proletarisch winkelen.

B. NU MAG JE ZELF AAN DE SLAG! KIJK NAAR DEZE 'BRUTE' MEDEDELINGEN EN PROBEER EEN ZO ZACHT MOGELIJK EUFEMISME TE ZOEKEN.

- Je bent ontslagen!
- Je bent niet geslaagd voor je examen!
- Hij heeft een leugen verteld!
- Ik was dronken!
- Ik hou niet meer van jou!

C. JULLIE WORDEN GEPROMOVEERD TOT HET HOOFD VAN DE DIENST PERSONEELSZAKEN VAN EEN BEDRIJF. JE EERSTE TAAK IS OM EEN LESGEVER DEZE WAARSCHUWING TE GEVEN. AAN JOU OM HET BERICHT FORMELER EN ZACHTER TE MAKEN.

Je hebt al voor de zoveelste keer een deadline niet gehaald. Wat ben je toch lui! Dit kan niet meer verder zo, nog één keer en je vliegt buiten!

Oefening 3:

A. KIJK NAAR DE VOLGENDE VERGELIJKINGEN MET KLEUREN. VUL ZE AAN. IN WELKE CONTEXT ZOU JE ZE GEBRUIKEN?

1. zo _____ als een kreeft
2. zo _____ als roet
3. zo _____ als een lijk
4. zo _____ als een tomaat.

B. WELKE DIEREN ZOU IN DE VOLGENDE VERGELIJKINGEN INVULLEN?

1. zo blind als een _____
2. zo trots als een _____
3. zo koppig als een _____
4. zo bang als een _____
5. zo sterk als een _____

C. VUL DE VOLGENDE VERGELIJKINGEN AAN MET ÉÉN VAN DE VOLGENDE WOORDEN:

goud – zilver – plank – stoel – hamburger – kurk – mes – pot – gras – berg – water – glas – vijg

1. Hij heeft gisteren zware meubels verhuisd en is nu zo stijf als een _____.
2. Pas op dat de kat niet onder een auto terechtkomt of ze is zo plat al seen _____.
3. Ik geloof niet dat hij je ketting gestolen heeft. Hij is zo eerlijk als _____.
4. Mijn buurman reageert nooit als je hem roept. Hij is zo doof als een _____.
5. Na uren zwerven door de woestijn, was hun keel zo droog als _____.

D. WE GEBRUIKEN VERGELIJKINGEN VAAK OM OVER DE LIEFDE TE SCHRIJVEN. KIJK MAAR NAAR HET VOLGENDE VOORBEELD VAN HERMAN GORTER:

GIJ zijt een stille witte blinkesneeuw,
gij zijt een blinke zee' tintelzee.
GIJ zijt een schemerwitte leliemeid,
gij zijt een wijde vlinderveluwheid.
GIJ zijt het opene, het witte, 't willende,
het wachtend, straalvlammend, lichtlillende.

HOE ZOU JIJ JE (TOEKOMSTIGE) GELIEFDE BESCHRIJVEN? VUL DE VERGELIJKINGEN AAN.

Mijn geliefde is als _____.

Mijn geliefde heeft

- ogen als _____
- lippen als _____
- haar als _____
- een huid _____
- een stem _____
- een hart _____

Telkens wanneer je mij
met je ogen aanraakt
word ik licht en doorzichtig
als een regendruppel
in de palm van je hand

Zie

Levend water heb je mij gemaakt
nog aarzelen je lippen
maar eens zul je me drinken

LES 4: HET BETERE KNIP- EN PLAKWERK**Oefening 1:**

- A. EENS JE EEN AANTAL BASISSUBSTANTIEVEN IN HET NEDERLANDS KENT, KAN JE AAN DE SLAG EN ZAL JE JE WOORDENSCHAT BIJNA EXPONENTIEEL ZIEN TOENEMEN. LATEN WE BEGINNEN MET EEN KLEINE WEDSTRIJD: JE KRIJGT VIER BASISSUBSTANTIEVEN, AAN JOU OM ER ZOVEEL MOGELIJK SAMENSTELLINGEN MEE TE MAKEN.

REIS	BOEK	GELD	STUDENT

- B. OOK MET EEN BASISVERBUM KAN JE HEEL WAT EXTRA VORMEN BOETSEREN. PROBEER DE ONDERSTAANDE VERBA TE COMBINEREN MET ÉÉN OF MEERDERE VAN DEZE PREPOSITIES / PREFIXEN. STA OOK EVEN STIL BIJ DE BETEKENIS VAN DE NIEUWE VORMEN: WANNEER ZOU JE DEZE GEBRUIKEN?

WEG – AAN – ROND – VOOR – ONT – AF – BIJEEN

gaan	_____
komen	_____
reizen	_____
bereiden	_____
dekken	_____
trekken	_____
grijpen	_____

Oefening 2:

A. IEMAND DIE LES GEEFT IS EEN LESGEVER, MAAR WELKE AFLEIDINGEN MAAK JE VAN DEZE WOORDEN?

tekenen	_____	ideaal	_____
componeren	_____	bank	_____
tuin	_____	bibliotheek	_____
laf	_____	bruit	_____
stad	_____	juweel	_____
ambulance	_____	fraude	_____
stout	_____	geweld	_____
dirigeren	_____	bloem	_____
liegen	_____	profiteren	_____
luisteren	_____	kijken	_____

B. AFLEIDINGEN KUNNEN EEN WOORD OOK NEGATIEF MAKEN. WELKE PREFIX OF SUFFIX VOEG JE TOE OM HET TEGENOVERGESTELDE TE ZEGGEN?

normaal	_____	legaal	_____
reëel	_____	sociaal	_____
fictie	_____	organisch	_____
materieel	_____	mogelijk	_____
hoopvol	_____	competent	_____

C. KAN JE EEN VOORBEELD BEDENKEN DAT DE WERKING VAN DEZE PRE- EN SUFFIXEN ILLUSTREREET?

pre-		-achtig	
non-		-lijk	
hyper-		-loos	
inter-		-baar	
ge+stam		-erig	

LES 5: LETTERS IN EEN WOORD, WOORDEN IN EEN ZIN

*UCT voldoet aan allerlei behoeften. Het beoordeelt uw
opleidingsvereisten en biedt u een gemaakte oplossing aan.
Deze benadering vertaalt in een constant veranderende waaier
van cursussen op aanbieding. Deel uw specifieke behoeften en
wij zijn gelukkig om een montageoplossing te vinden.*

EÉN BLIK OP EEN VERTALING VAN BABELFISH LEERT JE DAT EEN ZIN IN EEN ANDERE TAAL MEER IS DAN EEN COLLAGE VAN VERTAALDE WOORDEN. IN DEZE LAATSTE SESSIE WERPEN WE EEN BLIK OP COLLOCATIES EN AANPASSINGEN NAAR CONTEXT.

Oefening 1:

- A. VERBA ALS 'MAKEN' EN 'DOEN' WORDEN HEEL VAAK GEBRUIKT DOOR ANDERSTALIGEN OM EEN ACTIE TE OMSCHRIJVEN. DAT IS NIET ALTIJD ONJUIST, MAAR VAAK IS ER EEN SPECIFIEKER EN DUS BETER VERBUM BESCHIKBAAR. WELKE VERBA GEBRUIK JE BIJ DEZE SUBSTANTIEVEN?

koffie	_____	een misdaad	_____
ijzer	_____	een opdracht	_____
een kanaal	_____	paniek	_____
een besluit	_____	bier	_____
een fout	_____	een weg	_____

- B. WE KUNNEN OOK DE OMGEKEERDE OEFENING BEKIJKEN. HIER ZIE JE ENKELE VERBA DIE ENKEL MET BEPAALDE SUBSTANTIEVEN GEBRUIKT KUNNEN WORDEN. KAN JIJ EEN VOORBEELD PER VERBUM VINDEN?

_____	nakomen	_____	verdagen
_____	vereffenen	_____	ondernemen
_____	indienen	_____	verzinnen
_____	verkijken	_____	boeken
_____	aanzetten	_____	oogsten

Oefening 2:

TE VEEL HERHALING IS DODELIJK VOOR DE CREATIVITEIT. JE BENT EINDREDACTEUR VOOR EEN STRIPAUTEUR DIE TE VAAK DEZELFDE VERBA GEBRUIKT. GEEF EEN ALTERNATIEVE DAT BETER BINNEN DE CONTEXT PAST.

Voorbeeld: De sheriff **wandelde** op zijn dode gemak door de straat. → slenterde

- Het riviertje **loopt** door de eenzame velden.
- De vreugdevuren **maakten** de hemel rood.
- Ze moest tot aan de knieën door de rivier **gaan**.
- **Doe** wat meer boter op je boterham.
- Mijn sigaretten **maak** ik zelf.
- “**Kijk** me niet zo aan. Ik heb toch niets van jou aan!”
- De detective **loopt voorzichtig** doorheen de gang.
- De bijl was zo zwaar dat ze hem bijna niet konden **nemen**.
- Aan de hemel **waren** duizend sterren.
- Kan je me de dader **tonen**?

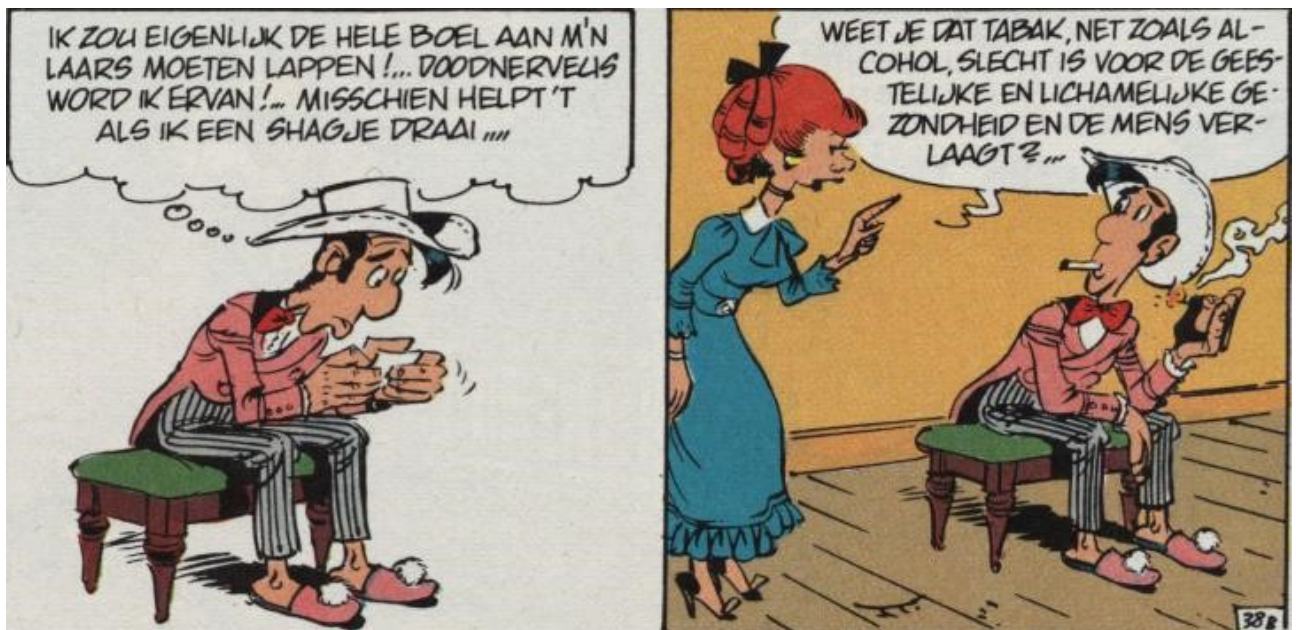

Oefening 3:

A. VEEL WOORDEN WORDEN VIA VASTE FORMULES OF COMBINATIES VERSTERKT. ZOEK IN HET WOORDVELD TWAALF COMBINATIES DIE SAMEN EEN STERKER GEHEEL VORMEN.

verschillen zenuwen
 gepeperd als-een-riet stalen
 tot-de-tanden rekening
 adembenemend ervandoorgaan
 verliefd-worden uitleggen als-warme-broodjes
 dag-en-nacht halsoverkop
 zich-ergeren mooi bewapend
 als-een-haas bloeden als-een-rund
 verkopen bevenblauw haarfijn

1/ _____	7/ _____
2/ _____	8/ _____
3/ _____	9/ _____
4/ _____	10/ _____
5/ _____	11/ _____
6/ _____	12/ _____

B. GEBRUIK DRIE VAN DEZE COLLOCATIES IN EEN DUIDELIJKE VOORBEELDZIN.
